

**РОЗБУДОВА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ
ТА ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ**

Семенюк Олександр Георгійович

*доктор юридичних наук, перший заступник керівника
Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби
з організованою злочинністю при РНБО України
м. Київ, Україна*

Веденєєв Дмитро Валерійович

*доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник
Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби
з організованою злочинністю при РНБО України
м. Київ, Україна*

В 2014–2015 рр. у зоні проведення АТО на Сході України правоохоронні органи спеціального призначення та Збройні Сили (ЗС) України (передовсім – частини інформаційно-психологічних операцій (ІПО) Сил спеціальних операцій, з 2016 р. – Командування ССО ЗС) створили основу міжвідомчої системи забезпечення інформаційної безпеки військовослужбовців та цивільного населення (інформаційно-психологічного протидіяння) – функціональний компонент загальної управлінсько-командної системи Об'єднаних сил військових формувань України. Систему доводилося створювати з огляду на суттєві профільні недоліки: відсутність адекватних пріоритетам сучасного інформаційного протидіяння концептуальних засад забезпечення інформаційної безпеки, належної системи підготовки фахових кадрів, штатних підрозділів інформаційного протидіяння у військах (у бригадах Сухопутних військ існували лише нештатні групи з 3-4 осіб), недосконалість системи військово-цивільної взаємодії тощо¹.

Керівництво захистом від негативного інформаційно-психологічного впливу (ІПВ) противника угруповання ЗС України у зоні проведення АТО здійснювалося заступником Міністра оборони

¹ Вітковський, В.В. (2014). Проблеми інформаційної боротьби під час проведення антитерористичної операції. *Проблеми морально-психологічного забезпечення участі особового складу Збройних Сил України в Антитерористичній операції та соціального захисту учасників бойових дій. Матеріали науково-практичного семінару*. Київ: НУО України, С.61–62.

(МО) України через Центр забезпечення інформаційної безпеки у складі Пункту управління МО України на особливий період. Безпосереднє управління провадив заступник керівника АТО по взаємодії з громадськістю – через відділ організації, координації та контролю інформаційних заходів та інші підрозділи штабу АТО. В оперативних секторах АТО діяли групи організації та координації інформаційних заходів штабів секторів.

На рівні штабу Сухопутних військ ЗС України сформували відділення інформаційної боротьби, в Оперативних командуваннях – групи із 3-4 офіцерів, в бригадах й обласних військкоматах – групи моніторингу та протидії із 5 військових та цивільних спеціалістів. Оперативне планування захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу здійснювалося в рамках «Плану інформаційних заходів в ході проведення стабілізаційних дій та оборонної операції в зоні проведення операції на території Донецької та Луганської областей».

Основними завданнями захисту особового складу ЗС України від негативного інформаційно-психологічного впливу (ІПсВ) противника вважалися: розвідувальне забезпечення захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу (виявлення інформаційних загроз); інформування про поточні події та створення сприятливих умов для роботи проукраїнських ЗМІ в районі проведення операції; забезпечення інформаційної безпеки особового складу військових формувань та правоохоронних органів України; захист населення регіону від негативного інформаційного впливу противника; відновлення українського теле- та радіомовлення, сприяння розвитку та діяльності ЗМІ; інформаційне супроводження цивільно-військового співробітництва; здійснення цілеспрямованого інформаційного впливу на визначені цільові аудиторії, насамперед – особовий склад НЗФ т.зв. ДНР і ЛНР, населення тимчасово втрачених територій; проведення демонстраційних дій, маскування, імітації для введення противника в оману тощо ².

В мережу інформаційно-психологічного протиборства і впливу увійшли такі основні сили та засоби:

- чотири зведені загони (оперативні групи) від військових частин ІПСО (розташування – Краматорськ, Маріуполь, Старобільськ);
- оперативна група («група високотехнологічної підтримки») Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова (Краматорськ);

² Звіт за НДР «Захист-МПЗ» (заключний) (2016). Київ: НУО України, С. 220–240; Веденєв, Д.В. & Семенюк, О.Г. (2022). Розвиток в Україні науково-концептуальних та організаційно-функціональних засад протидії інформаційно-психологічній зброї як знаряддю гібридної конфліктності. Монографія. Київ: «Інфотек», С. 209-210.

– п'ять груп координації цивільно-військового співробітництва (Краматорськ, Артемівськ, Красноармійськ, Маріуполь, Старобільськ);

– прес-центр штабу АТО (Краматорськ), чотири прес-групи секторів, штатні прес-секретарі у кожному органі військового управління до бригади включно (прес-офіцери бригад), групи від відомих ЗМІ;

– структури з морально-психологічного забезпечення всіх рівнів (передовсім – групи інформаційного та психологічного забезпечення від структур морально-психологічного забезпечення – по одній в кожному з секторів, а також підпорядковані керівникам секторів АТО та ООС позаштатні групи психологічного забезпечення);

– інформаційні ресурси обласних державних адміністрацій, місцевих органів влади (до 20);

– ЗМІ різних форм власності, знімальні групи та журналісти в районі АТО (до 25);

– підрозділи інформаційної політики (внутрішньої політики, зв'язків зі ЗМІ тощо) обласних (районних, міських) державних адміністрацій, місцевих органів влади;

– спеціалізовані підрозділи СБУ, МВС, Національної гвардії України;

– громадські організації, волонтери, місцеві активісти проукраїнського спрямування.

Активно задіяли частини ІПСО ЗС України, котрі навесні 2015 р. перевели на штати військового часу: Головний центр, 74 та 83-й центри, 16-й загін ІПСО. Зокрема, для здійснення інформаційної підтримки дій військ (сил), зі складу військових частин ІПСО в підпорядкуванні керівника АТО направлялися зведені загони ІПСО з їх розподілом по напрямкам дій в інтересах оперативно-тактичних угруповань³. Розвідувальна підтримка надавалася службою розвідувального забезпечення інформаційно-психологічної протидії 2-го Департаменту Головного управління розвідки МО України. Науково-аналітичне сприяння здійснювали науково-дослідний центр гуманітарних проблем ЗС України, оперативна група Житомирського військового інституту, Український науково-методичний центр практичної психології та соціальної роботи. Медіакомпонент представляли відомчі ЗМІ МО України (Центральна телерадіостудія, телерадіокомпанія «Бриз», друковані органи «Військо України», «Народна армія», «Крила України» тощо).

³ Алещенко, В.І. (2019). Особливості сучасних психологічних операцій Російської Федерації в умовах гібридної війни. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. Київ, № 3, С. 160–164; Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України (2020). Бровари: ТОВ 7БЦ, Ч. 1, С. 716–727.

Для оперативного вивчення ситуації та моніторингу результатів проведених інформаційних заходів у взаємодії зі Службою безпеки та МВС України розгорнули роботу HUMINT-мереж (збір від агентурно-оперативних джерел, опитування населення, переміщених осіб, допити полонених тощо). Дезінформаційно-психологічний вплив на керівництво, населення та особовий склад військ РФ здійснювався в мережі Інтернет із залученням до співпраці проукраїнські налаштованих ЗМІ та громадських організацій.

У січні 2015 р., відповідно до рішення начальника ГШ ЗСУ, створили Управління цивільно-військового співробітництва (ЦВС) ЗС України. Станом на січень 2015 р. в системі ЦВС у зоні АТО працювали 42 офіцера та 4 цивільних, в органах управління ЦВС – 16 офіцерів (згодом наказом начальника Генерального штабу ЗС України № 5 від 4 січня 2017 р. затверджено структуру органів ЦВС – до 120 штатних посад в зоні проведення АТО). Структура підрозділу ЦВС оперативного сектору могла включати до 8-10 осіб, у т.ч. – командира групи (політичний радник), офіцера із зв'язків з громадськістю, офіцера з питань ЦВС, офіцера з ІПСО, спеціалістів зі зв'язків із супротивними сторонами-учасниками конфлікту, офіцера із зв'язків зі ЗМІ тощо ⁴.

По лінії інформаційного протиборства працювали і структури СБ України із числа співробітників Департаменту контррозвідувального захисту інформаційної безпеки (ДКІБ), Департаменту захисту національної державності (ДЗНД), регіональних управлінь (УСБУ) в Донецькій та Луганській областях. У складі Об'єднаного штабу СБУ в районі проведення АТО існував сектор спеціальних інформаційних операцій у складі груп:

- моніторингу інформаційного простору та мережі Інтернет (три співробітники ДКІБ або ДЗНД);

- розробки спеціальних інформаційних операцій (три співробітники ДКІБ або ДЗНД);

- проведення спеціальних інформаційних операцій (5 співробітників від УСБУ в Донецькій та Луганській обл.) ⁵.

⁴ Компанцева, Л., Заруба, О., Череватий, О. & Акульшин, О. (2022). Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій. Київ: ТОВ «ВІСТКА», С. 165–166.

⁵ Звіт за НДР «Захист-МПЗ» (заключний) (2016). Київ: НУО України, С. 230-232.